

FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

Bekchanov Nusrat Allanazarovich

“Bekchan-himoya” xususiy advokatlik byurosi rahbari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17184746>

ANNOTATSIYA.

Bugungi globallashuv jarayonida xalqaro miqyosda huquqiy munosabatlarning tartibga solinishi va rivojlanishi alohida e'tibor talab qiladi. Ushbu maqolada aynan xalqaro xususiy huquq tushunchasi hamda uni tizimlashtirish, ya'ni birlashtirish borasida dunyo tajribasi o'rganilib, kamchiliklar va yutuqlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bu borada olib borilayotgan ilmiy izlanishlar katta ahamiyatga ega ekanligi, individlar o'rtasida hududiy chegara bilmas munosabatlar vujudga kelishi, o'zgarishi va tugashini ham yaxlit huquqiy manba bilan tartibga solinishi ortiqcha vaqt va ziddiyatlarni oldini olishini inobatga olgan holda, xalqaro xususiy huquqni birlashtirishda muammolar yoritiladi. Bundan tashqari, maqolada muammolarni bartaraf qilish va bu jarayonni tartibga solish usullari bo'yicha takliflar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: xalqaro xususiy huquq, unifikatsiyalashgan qoidalar, integratsiyalashuv, yurisdiksiya, kollizion normalar.

CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Bekchanov Nusrat Allanazarovich

Head of the private law firm "Bekchan-Himoya".

ANNOTATION.

In today's globalization process, the regulation and development of legal relations at the international level requires special attention. This article studies the concept of private international law and its systematization, that is, unification, and analyzes its shortcomings and achievements. Also, taking into account the great importance of scientific research in this area, the fact that the establishment, change and termination of relations between individuals without territorial borders are regulated by a single legal source, which prevents unnecessary time and conflicts, the problems of unification of private international law are highlighted. In addition, the article discusses proposals for methods of eliminating problems and regulating this process.

Keywords: private international law, unified rules, integration, jurisdiction, conflict of laws norms.

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

Бекчанов Нусрат Алланазарович

Руководитель частной юридической фирмы «Бекчан-химоя».

АННОТАЦИЯ.

В условиях современной глобализации регулирование и развитие правоотношений на международном уровне требуют особого внимания. В данной статье исследуется понятие международного частного права и его систематизация, то есть унификация, анализируются его недостатки и достижения. Также, учитывая большое значение научных исследований в этой области, тот факт, что возникновение, изменение и прекращение отношений между лицами без территориальных границ

регулируются единым правовым источником, что позволяет избежать лишних временных затрат и конфликтов, освещаются проблемы унификации международного частного права. Кроме того, в статье рассматриваются предложения по методам устранения проблем и регулирования этого процесса.

Ключевые слова: международное частное право, унифицированные правила, интеграция, юрисдикция, коллизионные нормы.

Bugungi kunda xalqaro xususiy huquqni birlashtirish dunyo miqyosida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bunga dunyo aholisining o'sishi va insoniyatning o'zaro munosabatga kirishishga bo'lgan ehtiyojini yildan-yilga ortib borishi sabab bo'lmoqda. Shaxslararo munosabatlar geografik omil natijasida, ya'ni turli davlatlar hududida sodir bo'lishi, ularning huquqiy jihatdan tartibga solinishi uchun esa ulardan birining qonunchiligini tanlash yoki ushbu davlatlar uchun umumiy bir manba mavjudligi asosida hal etilishiga olib keladi. Bu esa shuni taqazo etadiki, xalqaro hamjamiyatning bugungi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida, o'z yechimini topishi shart bo'lgan vazifalardan biri bir davlatning o'z ichki qonunchiligi bilan tartibga solingan munosabatda chet el elementi aralashishi bilan unga yechim berishni, ya'ni xalqaro xususiy huquq qoidalari mujassam munosabatlarni hal etish qoidalarini uyg'unlashtirish masalasidir.

Xalqaro xususiy huquq— turli davlatlar yoki joylashuvdagi jismoniy va yuridik shaxslar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi huquq sohasi. Uning asosiy vazifalaridan biri xalqaro nizolarga nisbatan amaldagi qonunchilikni aniqlashdan iborat. U xususiy huquq tizimida yuridik fanning bir tarmog'i sifatida tan olingan alohida huquq sohasi hisoblanadi. Ushbu soha xalqaro hayot sharoitida yuz beradigan xususiy, ya'ni fuqarolik huquqi va fuqarolik protsessual huquqi bilan tartibga solinadigan, shuningdek oilaviy, mehnat, tadbirkorlik, iqtisodiy protsessual munosabatlar, ya'ni chet el elementi bilan murakkablashgan fuqarolik-huquqiy munosabatlarni o'z ichiga oladi.

Bu milliy chegaralarni kesib o'tadigan xususiy munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalar umumiy huquqda "conflict of laws" ya'ni "qonunlar to'qnashuvi" deb ataladigan bir nechta yurisdiksiyaga jiddiy aloqador bo'lgan xususiy nizolarni hal qilish qoidalarga aytiladi. Ammo, qo'llaniladigan moddiy qoidalar ham xalqaro xususiy huquqning bir qismidir. Amerika xalqaro huquq jamiyati uni "milliy chegaralar orqali xususiy munosabatlarni tartibga soluvchi konvensiyalar, namunaviy qonunlar, milliy qonunlar, huquqiy qo'llanmalar va boshqa hujjatlar to'plami" deb ta'riflaydi.

Yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, xalqaro xususiy huquqiy munosabatlar subyektlari, chet el elementi bilan murakkablashgan shartnomaviy va majburiyat-huquqiy munosabatlarning tartibga solinishi, xalqaro tashishlar, xalqaro oila va vorislik munosabatlari hamda xalqaro fuqarolik va iqtisodiy protsessual masalalar bilan shug'ullanuvchi huquq sohasi hisoblanadi. Ushbu chet el elementlari qatoriga:

huquqiy munosabatlarning subyektlari - turli davlatlarning jismoniy yoki yuridik shaxslari;

huquqiy munosabatlar obyektlari - boshqa davlatda vujudga keladigan mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlar, shuningdek mulk yuzasidan paydo bo'ladigan boshqa huquqlar;

Shu bilan birga, xalqaro xususiy huquq quyidagi uch muammolarga yechim beradi. Birinchidan, sud "xorijiy" deb belgilangan taraf yoki mulk ustidan yurisdiksiyani amalga oshirishi mumkin yo mumkin emasligi masalasi bilan shug'ullanadi. Ikkinchidan, u huquqni

tanlash masalasi bilan - qaysi huquq normalari qo'llanilishi kerakligini aniqlaydi. Uchinchidan, u A mamlakati sudining hukmi B mamlakati sudlari tomonidan tan olinishi yoki ijro etilishiga qanchalik haqli ekanligi bilan bog'liq. Agar ish A davlatining sudlarida ko'rilyotgan bo'lsa, bu sud o'z qonunini (forumning) yoki shartnoma tuzilgan yoxud bajarilishi kerak bo'lgan joyda amal qiladigan qonunni qo'llashi kerakmi, degan savolga javob beradi.⁴

Demak, "Xalqaro xususiy huquq" chegaralar tashqarisi bilan bog'liq xususiy bitimlarni tartibga soluvchi ichki huquqning moddiy qoidalariga ishora qiladi.

Xususiy xalqaro huquq bir nechta yurisdiksiyalar bilan bog'liq ishlar bilan shug'ullanar ekan, turli mamlakatlarda qarama-qarshi hukmlar chiqarish xavfi mavjud. Bu ishtirok etayotgan tomonlar uchun chalkashlik va noaniqlikni keltirib chiqarishi va huquqiy tizimning umumiy samaradorligiga putur yetkazishi mumkin.

Qolaversa, bir davlatda qabul qilingan qarorlarning ijrosini ta'minlash boshqa davlatda ularni tan olish va majburiy ijro etishning samarali mexanizmlarining yo'qligi sababli muammoga aylanishi mumkin. Bu ko'pincha uzoq va murakkab jarayon bo'lishi mumkin bo'lgan ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama shartnomalarni ratifikatsiya qilishni talab qiladi. Chet el qarori boshqa mamlakatda amalga oshirilishi kerak bo'lganda, ba'zi mamlakatlar xorijiy sud qarorlarini tan olmasligi yoki ularni faqat ma'lum sharoitlarda bajarishi mumkin. Ya'ni, ushbu holatda murakkablik shundan iboraki, bunda taraflar adolat va qonun oldida tenglik tamoyiliga zid ravishda, bir-birining manfaatlariga putur yetkazadigan o'zlari uchun qulay holatlarni tanlashga harakat qilishadi. Ushbu jarayonni yengillashtirishga qaratilgan xalqaro shartnomalar va konventsionalar mavjud bo'lsa-da, xorijiy sudlar tomonidan chiqarilgan qarorlarni izchil va samarali tartibda tan olish va bajarilishini ta'minlashda hali ham qiyinchiliklar mavjud.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, xalqaro xususiy huquqning birlashtirish turli yurisdiksiyalar o'rtasida hamkorlikni talab qiladigan murakkab jarayondir. Xalqaro xususiy huquqning integratsiyasi hamda uyg'unlashtirish jarayoni yuqorida qayd etilgan bir qator muammolarga duch kelmoqda. Ularni hal qilish bo'yicha Gaaga konferensiyasi, UNIDROIT kabi turli xil xalqaro vositalar va tashkilotlar mavjud bo'lib, ular ushbu muammolarni hal qilish uchun xalqaro unifikatsiya qoidalarini soddalashtirish va muvofiqlashtirish ustida ishlamoqda. Biroq, maqbul qonunchilikni aniqlash bilan bog'liq murakkablik va noaniqlik, qarama-qarshi qarorlar va parallel protsesslar, qarorlarning ijro etilishidagi muammolar, huquqiy tizimdagi farqlar va texnologik taraqqiyotning ta'siri - bularning barchasi xalqaro xususiy huquqning birlashtirishga va uzluksiz integratsiyasiga to'sqinlik qiluvchi omillardir. Ushbu muammolarni hal qilish xalqaro hamkorlikni, huquqiy asoslarni uyg'unlashtirishni va rivojlanayotgan global landshaftga doimiy moslashishni talab qiladi.

Demak, xalqaro xususiy huquqni birlashtirish muammosini hal qilish uchun xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va yagona standartlarni ishlab chiqish zarur. Xalqaro konvensiyalarning ishlab chiqilishi va xalqaro xususiy huquqning barcha jihatlarini tartibga soluvchi yagona huquqiy hujjatning yaratilishi yanada samarali integratsiyalashuvga yordam beradi va xalqaro nizolarda huquqni qo'llashda bir xillikni ta'minlaydi. Qachonki xalqaro hamkorlikning samarali darajasiga erishilsa, xalqaro xususiy huquqning birlashtirish jarayoni osonlashadi.

1. Xalqaro xususiy huquq: Darslik. / Mualliflar jamoasi // y.f.d., dots. Rustambekov umumiy tahriri ostida. T.: TDYU, 2019. - 354 bet.
2. <https://libguides.law.cua.edu/c.php?g=625517&p=4361619#:~:text=Private%20International%20Law%20is%20the,will%20govern%20a%20transnational%20matter>
3. <https://www.law.berkeley.edu/php-programs/courses/fleDL.php?flD=7587>
4. <https://blog.ipleaders.in/private-international-law-unification/>
5. <https://openstax.org/books/introduction-political-science/pages/11-3-types-of-legal-systems-around-the-world>
6. <https://adcolaw.com/blog/apprehend-the-codification-and-unification-of-law/>